El treball del fotògraf de natura es desenvolupa en uns indrets i en unes condicions ben diferents a les de la resta de fotògrafs, com els d'estudi o fotoperiodistes. Captar la vida animal i els hàbitats naturals representa sovint enfrontar-se a situacions difícils tant per al fotògraf com per al seu equip fotogràfic, com en aquest cas, fotografiant durant una tempesta de sorra en una platja a les gèlides illes Malvines.

© Eulàlia Vicens

LA IMATGE DE LA NATURA

EL PAPER DE LA FOTOGRAFIA EN LA DIVULGACIÓ I LA RECERCA MEDIAMBIENTAL

Oriol Alamany

Nature's Image: The Role of Photography in Environmental Research and Reporting
Photographers of nature capture landscapes and animals or plant species for posterity, which subsequent generations may otherwise be unable to see. Their work provides valuable testimony of our natural wealth, as well as being an important tool of scientific fieldwork. This article reviews the origins of nature photography and how photographers' work stands today.

«AMB L'INICI DE LA RECERCA CIENTÍFICA ELS IL·LUSTRADORS NATURALISTES ESDEVINGUEREN UNA PART ESSENCIAL EN ELS TREBALLS DE CAMP I EN LES EXPEDICIONS QUE PARTIEN A LA RECERCA DE NOVES TERRES, PLANTES I ANIMALS»

La idea tan estesa que diu que una imatge val més que mil paraules ha estat sempre molt present en les relacions entre l'ésser humà i la natura. Ja en els inicis de la humanitat els habitants de les cavernes varen sentir la necessitat de plasmar en imatges els animals que veien o que caçaven per explicar com eren als altres membres de la seva tribu. Pintures rupestres i petròglifs són un fenomen sorprenentment estès arreu del planeta, ja sigui a les coves de les terres mediterrànies com als confins de Sud-amèrica, al Sàhara o a la llunyana Austràlia. Aquelles imatges ens ensenyen escenes de la vida salvatge a la natura, cosa no gaire diferent del que pot mostrar avui dia un reportatge fotogràfic dels que es publiquen a les revistes.

Amb l'inici de la recerca científica els il·lustradors naturalistes varen ser una part essencial en els treballs de camp i en les expedicions que partien a la recerca de noves terres, plantes i animals. Ells acompanyaven els naturalistes immortalitzant en dibuixos i pintures les noves espècies descobertes. Però no seria fins el 1816 que el francès Nicéphore Niepce va aconseguir realitzar les primeres fotografies. Sembla que el primer que va utilitzar aquest nou mitjà per plasmar elements naturals va ser ser l'anglès William Henry Fox Talbot, que el 1839 va fer fotografies de flors, fulles i plomes d'ocells. A partir del segle XIX i al llarg del XX la fotografia es va popularitzar i va passar a ser una eina imprescindible per a la documentació científica.

Lamentablement, avui dia alguns d'aquells animals plasmats amb tint ocre a les parets de les coves o dibuixats en làmines als tractats d'història natural ja no existeixen. El mateix succeeix amb algunes espècies com el llop marsupial o la zebra Quagga, que encara varen poder ser captats vius per alguns dels primers fotògrafs i ara l'únic que ens en queda és algun espècimen dissecat o unes poques fotografies. Un llegat valuós perquè les noves generacions s'adonin del que s'ha perdut. Els fotògrafs de la natura actuals són els hereus d'aquells pioners de la imatge i avui dia també plasmen per a la posteritat uns paisatges i unes espècies animals o vegetals que potser no arribaran a ser vistos per la següent generació.

LA FOTOGRAFIA I LA RECERCA MEDIAMBIENTAL

Al llarg de la seva història, la fotografia, com a registre de la realitat que és (o que hauria de ser!), ha estat utilitzada a bastament com a documentació pels científics. Sense anar més lluny, als anys vuitanta, ornitòlegs catalans varen utilitzar sèries de fotografies de trencalòs i de l'àguila cuabarrada en vol per elaborar treballs i il·lustracions sobre les progressives fases dels plomat-

© Oriol Alamany

Res millor que una fotografia per a estudiar amb detall els trets físics d'un animal com aquest trencalòs (*Gypaetus barbatus*) immadur. Fotografies d'aquesta espècie amenaçada es varen fer servir als anys vuitanta per elaborar un estudi del procés de muda del plomatge d'aquest ocell.

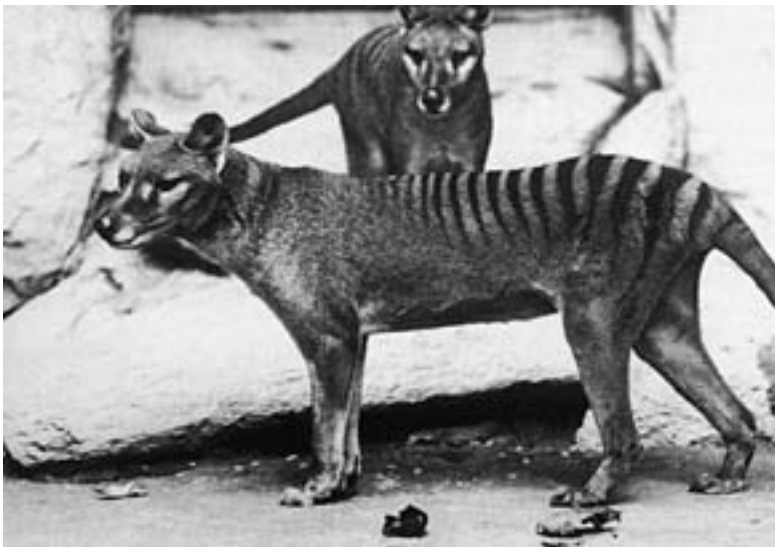

© E. J. Keller

Al llarg de la seva història, l'espècie humana ha dut a l'extinció un gran nombre d'espècies animals i vegetals. De moltes d'elles no se'n conserva més que algun esquelet o il·lustració feta per antics naturalistes. Però no hi ha res més impactant que veure fotografies reals d'especies com la zebra Quagga o el llop marsupial, extingits el darrer segle. Aquesta fotografia, feta el 1906 al Zoo de Washington, és un testimoni valuós d'alguns dels darrers exemplars vius de l'enigmàtic llop marsupial (*Thylacinus cynocephalus*), declarat extint el 1936.

© W.H. Jackson / U.S. Geological Survey Photograpahic Library

Poc s'imaginava el pioner fotògraf William Henry Jackson que les fotografies que va fer el 1871 com a integrant d'una expedició científica per l'Oest americà conduirien a la declaració del Parc Nacional de Yellowstone, el primer Parc Nacional del món. Les seves imatges varen ser mostrades als membres del Congrés dels EUA i això va conduir a la instauració el 1872 d'aquell espai natural protegit. Moltes de les seves fotografies, com aquesta que veiem de les cascades de Yellowstone, eren estereoscòpiques. És a dir, obtingudes amb una càmera de dos objectius i que, després, es podien visualitzar en relleu gracies a l'ús d'un senzill visor. Les imatges en 3D no són pas un invent modern.

ges d'aquests ocells rapinyaires, un procés natural fins aleshores encara poc conegut. Les làmines obtingudes varen ser publicades en articles científics i utilitzades pels especialistes per tal de calcular l'edat aproximada dels ocells observats a la natura.

Altres vegades, la fotografia ha servit de prova per certificar l'observació d'espècies inusuals, o també ha permès registrar comportaments poques vegades observats, com per exemple la utilització d'eines per part dels ximpanzés. El mateix treball dels fotògrafs, que sovint passem multitud d'hores en un amagatall fotografiant un animal, ha dut al descobriment d'algun fet rellevant. En expedicions a terres remotes sovint les plantes o animals fotografiats resulten ser desconeguts per a la ciència o se'ls donava per desapareguts fa dècades. En reportatges publicats en revistes, sovint els fotògrafs també plasmen la feina d'estudi i projectes de protecció que realitzen els biòlegs, mostrant així a la societat l'esforç i vàlua dels seus treballs. Personalment, fa més d'una dècada que fotografio els treballs que es duen a terme en el projecte de reintroducció del falcó a la ciutat de Barcelona, i les imatges obtingudes han servit per a divulgar el projecte en multitud de llocs.

«ELS FOTÒGRAFS DE LA NATURA PLASMEN PER A LA POSTERITAT UNS PAISATGES I UNES ESPÈCIES ANIMALS O VEGETALS QUE POTSER NO ARRIBARAN A SER VISTOS PER LA SEGÜENT GENERACIÓ»

LA FOTOGRAFIA EN LA DIVULGACIÓ I DEFENSA DE LA NATURA

En la societat actual el poder d'influència de la imatge és notable. Tan sols amb el fet de divulgar a través de llibres, revistes o mitjans de comunicació els seus reportatges sobre els ecosistemes naturals o les espècies animals amenaçades, els fotògrafs professionals mostren i denuncien a la societat la progressiva degradació del planeta i la bellesa del que encara acull. Això representa un paper primordial a l'hora de conscienciar el públic de la seva importància.

Han estat molts –i penso que en seran encara més– els casos en què la fotografia ha anat més enllà de la simple divulgació: d'al-

guna manera, el coneixement d'alguna cosa ens porta a sentir una admiració i profund respecte per ella. Personalment vaig passar d'estudiar i fotografiar els ocells rapinyaires i la fauna dels Pirineus a participar activament en la creació de grups d'estudi i defensa de la natura. Afortunadament som uns quants els fotògrafs que en la nostra relació amb el medi natural hem anat més enllà de l'activitat merament fotogràfica i ens hem implicat en la seva defensa i protecció.

En alguns casos, el treball del fotògraf ha estat determinant per a la preservació d'un paratge natural en concret. En els 140 anys d'història de la fotografia abunden els exemples: el més conegut és el de les fotografies que va realitzar el nord-americà William Henry Jackson (1843-1942) durant una expedició geològica al Grand Canyon del Colorado i a Yellowstone. Aquelles imatges varen ser decisives perquè els membres del Congrés dels Estats Units decidissin declarar, el 1872, el que seria el primer Parc Nacional del món. Reconeixent la valuosa aportació dels fotògrafs, les normes del National Park Service dels EUA diuen que la fotografia ha de ser facilitada i potenciada en aquests espais naturals protegits. Una mica al contrari del que passa en països com el nostre, on, sovint, els guardes i administradors dels parcs miren el fotògraf com a un intrús molest.

Als EUA hi ha una llarga tradició de fotògrafs lligats al conservacionisme. Un autor tan conegut com Ansel Adams aprofitava la seva fama per a escriure als administradors i, fins i tot, al president del país queixant-se dels atemptats al medi ambient que descobria duent a terme la seva feina. Als anys seixanta del segle xx, el fotògraf Eliot Porter va publicar el corprenedor llibre *The place no one knew* («El lloc que ningú coneixerà»). Hi mostrava les imatges que va fer al Glen Canyon de Colorado, un indret únic del desert de Utah, just abans que el 1963 fos totalment negat per les aigües d'un embassament. Aquell llibre va quedar com el darrer homenatge a un lloc aniquilat per l'home que les generacions posteriors ja no coneixerien. L'impacte del llibre encara perdura avui dia: fa uns anys se'n va fer una reedició i ara el Glen Canyon Institute intenta que es destrueixi la presa per poder recuperar en part aquell magnífic paisatge.

Un fet similar al del Parc Nacional de Yellowstone es va produir als anys cinquanta a Doñana i als vuitanta a Monfragüe, espais naturals del nostre país on la tasca divulgadora va ser decisiva per donar a conèixer a l'estranger els seus valors excepcionals i aturar així la progressiva destrucció d'aquests ecosistemes per part de l'administració de l'Estat. Així ho varen entendre els científics J. A. Valverde, en el cas de Doñana, i Je-

© Eulàlia Vicens

Gràcies al treball de recerca i d'observació efectuat per alguns fotògrafs de natura s'han pogut descobrir noves espècies animals, redescobrir espècies presumptament extingides o documentar comportaments poc coneguts. La tasca de documentació i posterior divulgació entre el públic ajuda a conscienciar sobre la necessitat de protegir certs paratges de gran valor natural.

«DARRERE DE CADA FOTOGRAFIA DE VIDA SALVATGE HI HA MOLTES HORES D'ESTUDI I CONEIXEMENT, DE FEINA, D'ESFORÇ, DE FRED O MOLTA CALOR, CANSAMENT I DINERS INVERTITS»

sús Garzón, en el de Monfragüe, que es van aliar amb els fotògrafs i els van facilitar la feina sabent l'efecte beneficiós que això tindria (i va tenir) per protegir-los. Avui tots dos espais gaudeixen de protecció sota la figura de Parc Nacional.

Un altre indret on hi ha una llarga tradició de fotògrafs conservacionistes és l'illa de Tasmània. Als anys vuitanta i noranta els fotògrafs Olegas Truchanas i Peter Dombovskis varen col·laborar activament en la lluita per conservar paratges d'aquesta illa australiana que l'explotació hidroelèctrica volia destruir. Tots dos varen acabar morint en diferents accidents a la natura mentre es dedicaven a fotografiar aquells indrets salvatges.

Pel que fa a espècies animals en concret, podem posar com a exemple la monografia que el fotògraf suec Bent Berg va publicar l'any 1933 sobre el rinoceront indi que va ser responsable en part de la definitiva protecció de l'espècie. I no és gens menyspreable la influència que ha tingut la divulgació de magnífiques imatges d'óssos i de llops en revistes, llibres, pòsters o calendaris per a la redempció d'aquestes dues espècies tradicionalment vilipendiades per l'home.

Un exemple curiós de divulgació de les espècies més amenaçades del món és la publicitat que l'empresa de fotografia Canon publica des de fa gairebé trenta anys en l'edició americana de la revista *National Geographic*. Cada anunci mostra una espècie animal amenaçada amb una fotografia i un comentari sobre la seva situació actual amb la finalitat de donar-la a conèixer a un públic el més ampli possible. Aquesta sèrie ha acabat essent un clàssic i encara es publica avui dia.

Són molts els fotògrafs que de vegades cedim de manera gratuïta el nostre treball a ONG mediambientals per tal de col·laborar en nombrosos projectes de conservació i estudi de la natura. Quantes campanyes de defensa de paratges o espècies s'han il·lustrat gràcies al treball desinteressat dels fotògrafs! El 1997 Fernando Bandín i jo mateix vàrem dirigir un projecte de l'entitat SEO-BirdLife: consistia en la publicació d'un llibre sobre la història de la fotografia de natura (*Fotógrafos de la naturaleza*) els beneficis del qual es varen destinar a l'adquisició de terrenys per a la conservació al Delta de l'Ebre. La majoria de fotògrafs de tot el món que hi varen participar varen cedir les seves imatges de manera gratuïta.

La International League of Conservation Photographers (www.ilcp.com), creada el 2005, és l'intent més recent de combinar fotografia amb protecció. I naix de la idea que, a menys que les persones tinguin una relació sensorial amb allò que es pretén salvar, és difícil que hi desenvolupin una connexió emocional. Per a moltes persones l'única experiència amb els animals salvatges es limita a la que hagin pogut tenir en un parc zoològic. Unes imatges impactants de les espècies o hàbitats amenaçats poden ser molt persuasives i la idea de la ILCP és afavorir que les campanyes de conservació estiguin il·lustrades amb bones i convincents imatges.

Darrere de cada fotografia de vida salvatge hi ha moltes hores d'estudi i coneixement, de feina, d'esforç, de fred o molta calor, cansament i diners invertits. Com es pot valorar el que val una fotografia d'un trencalòs menjant un os sota una nevada hivernal o d'un paisatge remot de difícil d'accés? El seu valor és incalculable, tant com ha estat i serà l'aportació dels fotògrafs de natura a la defensa i estudi del medi ambient.

Oriol Alamany. Fotògraf de natura. Barcelona.